

GABRIEL MAFA

Solstițiul de iarnă

În Egiptul antic zeul/om mântuitor Osiris murea și era înmormântat pe 21 decembrie. “La miezul nopții preoții ieșeau dintr-un altar jelind: «Virgina a născut! Lumina crește!», arătând imaginea unui copil spre venerare!”¹.

În Grecia antică ritualul solstițiului de iarnă se numea *Leanea* sau *Sărbătoarea femeii dezlănțuite*. În vremurile străvechi, în această zi, un om reprezentându-l pe zeul-recoltă Dyonisos era sfâșiat în bucăți și mâncat de un grup de femei. De-a lungul ritualului, Dyonisos renăștea ca copil. În vremurile clasice, sacrificiul uman a fost înlocuit de cel al unei capre. Și rolul femeii s-a schimbat, în bocitoare și observatoare a nașterii.

În Roma antică *Saturnalia* erau sărbători ale lui Saturn (17 decembrie) și Ops (19 decembrie). În jurul anului 50 a. Chr. ele au fost unite într-o sărbătoare de două zile. De-a lungul Imperiului sărbătorile țineau o săptămână întreagă, între 17 și 23 decembrie.

Până în secolul III p. Chr. în Imperiul Roman au fost numeroase religii și mistere care celebrau nașterea zeului-om la data solstițiului de iarnă. Împăratul Aurelian (270-275 p. Chr.) a unit sărbătorile nașterii unor astfel de zei/oameni mântuitori, ca Appolo, Attis, Baal, Dyonisos, Helios, Hercules, Horus, Mithras, Osiris, Perseus și Theseus, într-o singură mare sărbătoare, numită *Nașterea soarelui nebiruit*, ținută pe 25 decembrie. În acel timp bătălia pe plan religios între creștinism și mithraism era extrem de intensă. În 272 Aurelian a declarat mithraismul religie oficială a Imperiului Roman, creștinismul impunându-se abia în secolul IV, în timpul lui Constantin.

¹ Charles Panati, *Sacred origins of profound things: The stories behind the rites and rituals of the world's religions*, Penguin Arkana, 1996, p. 215-217.

Vechii incași celebrau la solstițiul de iarnă *Inti Raymi*, *Sărbătoarea Soarelui*, în care era celebrat zeul soarelui, *Wiracocha*. Ceremoniile acestea au fost interzise de conchistadorii spanioli în secolul XVI, în lupta lor de convertire a populației incașe la creștinism. În jurul anului 1950 un grup de indieni Quercia din Cuzco (Peru) au reluat manifestările dedicate acestei date, astăzi ele devenind un mare festival, care începe la Cuzco și se termină în marele amfiteatru antic aflat în apropiere.

Druzii sărbătoreau la aceeași dată moartea vechiului soare și nașterea jumătății întunecate a anului, *Alban Arthuan*. Era sfârșitul lunii Copacilor Bătrâni și începutul lunii Mesteacănului. Cele trei zile de dinaintea lui *Yule* (sărbătoarea echinocțiului de iarnă) erau considerate magice. Erau zilele șarpelui, ale transformării. Copacii Bătrâni și Mesteacănul păzeau intrarea în *Annwn*, lumea celtică din adâncuri, în care toată viața se născuse. Acum e timpul călătoriei Zeului Soare prin *Annwn*, pentru a afla secretele vieții și morții și pentru a aduce sufletele de acolo spre a fi reîncarnate. Ajunul lui *Yule* era timpul Sfintei Mame, timpul travaliului ei de naștere a Copilului Soare. În fiecare an acest travaliu avea loc ca o luptă pentru viață și renaștere. Zeul-Soare era numit la celți *Hu, Hu Hesus* sau *Hu Gadan* (Fiul Creatorului), era simbolizat de prima cruce a stejarului și era imaginat ca stând pe un tron în mijlocul Roșii Galbene (Soarele).

Cultul care a influențat, într-o manieră extrem de importantă, structura, dar și semnificația practicilor creștine din preajma solstițiului de iarnă a fost cel al lui *Mithras*. Acest cult, început în jurul anului 800 a. Chr. pe teritoriul vechii Persii, a ajuns să domine viața religioasă a Imperiului Roman pentru mai mult de 300 de ani. Inițial răspândit în zonele de la granița Imperiului Roman și, în special, în Persia, Armenia și Mesopotamia, cultul lui *Mithras* a penetrat Imperiul în primul rând prin intermediul legionarilor, răspândindu-se apoi și în masa populației marginale a Imperiului: sclavi, liberi, comercianți. Femeile nu erau acceptate.

Pentru mulți istorici ai religiei, asemănările dintre mithraism și creștinism au părut flagrante. Credincioșii îl numeau pe *Mithras Lumina Lumii*, simbol al adevărului, justiției, loialității. Era un mediator între Rai și pământ, dar și membru a unei Sfinte Trinități. Și el a fost născut de o femeie virgină, numită *Mamă a Zeului*.

De-a lungul vieții sale a rămas celib, prețuind autocontrolul, renunțarea și rezistența în fața ispitei senzuale. Mithraismul se baza pe un sistem etic ce încuraja frăția ca rezistență în fața forțelor răului. Adepții credeau cu tărie în existența unui paradis celest și a unui infern în adâncuri. Ei credeau de asemenea că forțele binevoitoare ale zeului vor răspunde în final suferinței lor și le vor aduce justiția finală și nemurirea în lumea ce urma să vină. Și aceștia așteptau o zi finală a Judecării și un conflict ce avea să distrugă ordinea actuală a lucrurilor, aducând o victorie definitivă a luminii asupra întunericului.

Practicanții erau purificați printr-un botez ritual și participau de asemeni la un ritual în care consumau trupul și sângele zeului. Duminicile erau considerate sacre și nașterea zeului era celebrată la 25 decembrie. După ce misiunea pe pământ a lui Mithras a fost îndeplinită, acesta s-a ridicat la cer, după o Ultimă Cină cu apropiații săi (12 discipoli), urmând a-i proteja pe aceștia și pe restul credincioșilor de sus.

Persanii îl numeau pe Mithras *Mediatorul*, stând între lumina lui Ahura-Mazda și întunericul lui Ahriman. El avea 1000 de ani și se credea că nici un om nu poate să-și ascundă greșelile în fața sa. El ar fi spus: "Eu sunt o stea ce merge cu tine și strălucește din adâncuri". A fost venerat de regi și prinți de pe cuprinsul Asiei, dinastii întregi luându-și numele de la el. Multe temple dedicate lui Mithras au fost construite în Asia și Europa și mai ales pe teritoriul Armeniei, unde cultul a și rezistat cel mai mult.

Cultul era celebrat în construcții speciale, numite mithree (simboluri ale grotei nașterii), care au fost extrem de răspândite (numai în Roma au fost descoperite ruinele a 50 astfel de temple).

Romanii l-au numit mai târziu pe Mithras *Sol Invictus* (soarele neînving), soarele însuși fiind considerat ochiul lui Mithras. Coroana regală persană, de la care derivă toate coroanele regale, simboliza discul solar sacru al lui Mithras. Ca zeităte solară, Mithras era cel ce făcea ca plantele să răsară din pământ primăvara.

După cucerirea romană, cultul lui Mithras a pătruns destul de puternic și pe teritoriul Daciei, adus de aceiași legionari, dar și de mulți dintre coloniști. Numeroase temple închinat lui Mithras au fost descoperite în noile așezări întemeiate de romani și în special la Ulpia Traiana Sarmizegetusa.

Data nașterii lui Yeshua Ben Nazareth, cel ce avea să fie Iisus Hristos, nu se cunoaște exact din Scripturi. Până în secolul IV stabilirea unei date a nașterii lui Iisus devenise o problemă importantă. Liderii creștini ai Vestului au decis sărbătorirea acestui eveniment la 25 decembrie, pentru că la acea dată era deja celebrată nașterea unui mare număr de zeițăți păgâne. Dar cum în acele vremuri nu exista o autoritate religioasă centrală care să impună această tradiție, au trecut destule secole până când ea a fost acceptată (în Răsărit după 375, în biserica din Ierusalim din secolul VII, în Irlanda din secolul V, în Austria, Suedia și Anglia din secolul VIII, iar în țările slave din secolele IX-X). Rămâne totuși o chestiune interesantă alegerea acestei date. Deși, după cum spuneam, data nașterii lui Iisus nu e prezentată în Scripturi, totuși, din context apare destul de clar că aceasta se situa undeva spre mijlocul verii (perioadă în care păstorii își duceau turmele pe câmp și în care se nășteau mieii). Stabilirea acestei date la 25 decembrie apare astfel mult mai degrabă ca o decizie strategică ce în final a contribuit destul de mult la impunerea creștinismului.

Practica împodobirii pomului de Crăciun pare să aibă și ea tot rădăcini păgâne. Observând că zilele devin tot mai scurte, apărea temerea că în final soarele va dispărea de tot și că întreg pământul va îngheța. Totuși, deși numeroase plante și animale mureau sau hibernau în timpul iernii, oamenii au observat că bradul rămânea tot timpul verde. Acesta părea să aibă puteri magice, care-i permiteau să înfrunte iarna. Astfel, aducerea și păstrarea unui brad în casă de-a lungul acestei perioade dificile a constituit o practică de ajutorare a soarelui în lupta sa cu întunericul. Neavând brazi, vechii egipteni au considerat palmierul ca simbol al învierii. Ei își decorau casele cu ramuri de palmier în timpul solstițiului de iarnă. Primii care au decorat brazi au fost vechii greci, adoratori ai zeiței Adonia, readusă la viață de șarpele Aessulapis după ce fusese omorâtă. Romanii împodobeau brazii cu bucăți mici de metal și cu reprezentări ale zeului Bachus (zeu al fertilității), punând și 12 lumânări în cinstea zeului soare.

Druzii agățau fructe și împodobeau crengile brazilor cu lumânări, în cinstea zeului Woden. Copacii erau văzuți ca simboluri ale vieții eterne.

În tradiția creștină împodobirea bradului e o practică destul de târzie, începută în vestul Germaniei în secolul XVI. O legendă

creștină vorbește de Sf. Bonifaciu (675?-755), care a tăiat un stejar impunător la o ceremonie de botezare a unor noi creștini. Stejarul, vechi simbol păgân, s-a crăpat în mod miraculos în patru și a descoperit un brad ce creștea din mijlocul rădăcinii bătrânului copac. Astfel, legenda simbolizează moartea vechilor credințe păgâne și impunerea creștinismului².

Pe pământ românesc, deși celebrarea anului nou la 1 ianuarie e evident o practică recentă, mai putem găsi în ansamblul sărbătorilor din această perioadă reminiscențe ale unor practici străvechi de celebrare a intrării într-un an nou. Ele au "migrat" în această perioadă odată cu trecerea la un nou sistem calendaristic oficial. În esență, ele și-au păstrat atât forma cât și semnificația originală, modificându-se doar data celebrării lor.

Sub numele generic de colindat se ascund în fapt un mare număr de tradiții, practici și obiceiuri, elementul comun fiind desfășurarea lor în perioada solstițiului de iarnă, în special între 25 decembrie și 6 ianuarie: jocurile cu măști (Turca, Brezaia, Capra, Cerbul, Ursul), colindatul cetelor de flăcăi (Plugușorul, Steaua, Sorcova, Iordănițul, Vasilica).

"Noul an era privit nu atât ca semn al succesiunii calendaristice, cât ca un salt, ca o renaștere totală a întregii firi. Nefiind o simplă trecere liniară, ci o adevărată schimbare ontologică de nivel, el devenea un început absolut. Pentru mentalitatea arhaică, orice nouă apariție reia, pe un plan sau altul al ființei, creația primordială a universului. [...] Noul an apare în opoziție cu vechea perioadă, care și-a epuizat toate resursele de energie. Aceasta devine sinonimă cu haosul care a precedat geneza lumii. [...] Cufundarea în instinct, ruperea oricărei ordini permit forțelor demonice, până acum ținute în frâu, să invadeze lumea."³

"Repetând un anumit scenariu (care reprezintă actul mitic al creației) sau anumite cuvinte, omul dobândește puțința de a influența mersul lucrurilor."⁴

"Colindatul este văzut ca o manifestare întemeietoare de lume, încărcată cu virtuți apotropaice ieșite din comun."⁵

² *Christmas tree: Pointing towards heaven*, la: <http://ww2.netnitco.net/users/legend01/xmastree.htm>

³ Mihai Coman, *Izvoare mitice*, București, 1980, p. 22.

⁴ Doina Comloșan, *Folclor românesc – Note de curs și seminar*, Timișoara, 1983, p. 99-100.

În spatele acestor practici se ascund elemente originare în cele mai străvechi timpuri.

“De la formele preistorice ale ceremonialului sacru, în care substitutele Zeiței Mamă neolitice și Zeului Tată indo-european, în ipostazele lor fitomorfe, zoomorfe sau antropomorfe, mureau și renășteau printr-un rit funerar (acvatic, incinerare, înhumare), s-a ajuns la colindatul de astăzi care aduce credincioșilor numai vestea Nașterii Fiului lui Dumnezeu la solstițiul de iarnă, întrucât părinții Bisericii au fixat moartea, înhumarea, Învierea și Înălțarea Domnului la echinocțiul de primăvară.”⁶

O serie de informații privind natura acestor practici, dar și unele sugerând posibila lor origine, le putem obține din analiza etimologică și istorică a termenului *colindă*. Un prim nivel interpretativ ne duce în lumea sărbătorilor romane.

“Romanii numeau *calendae* primele zile ale fiecărei luni.”⁷

În primele zile ale lunii ianuarie se celebrau *Kalendae Januarii*, marcate prin veselie și ospete, precum și *Vota*, sărbătoare oficială în cinstea împăratului. Latinescul *calendae* pare a fi termenul din care a derivat *colinda*. De asemenea, ansamblul acestor sărbători pare să fi încorporat și unele influențe din alte practici romane similare, cum ar fi *Brumalia* (celebrate între 24 noiembrie și 17 decembrie, numite și *Micile Dionisiace*) sau *Saturnalia* (celebrate între 14 decembrie și 23 decembrie, simbolizând reîntoarcerea la “vârsta de aur”), dar și din cele de cinstitie a sufletelor morților, celebrate în aceleași perioade, cum ar fi *Compitalia* sau *Larentalia*. Însă aceasta este doar o primă fază a evoluției etimologice care a dat, pe teren românesc, ca rezultat inițial termenul *corindă*, întrebuințat până la înlocuirea cu actualul *colindă*. Odată cu adoptarea ierarhiei bisericești slavo-bizantine forma aceasta inițială *corindă* a fost supusă unei influențe din partea termenului slav *coleda*, originar la rândul său tot din latinescul *calendae*.

⁵ M. Coman, *op. cit.*, p. 24.

⁶ Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, București, 1997, p. 48.

⁷ Monica Brătulescu, *Colinda românească*, București, 1981, p. 15.

“Termenul astfel obținut (din amalgamarea celor două variante: *corindă* și *coleda*), “*colindă*”, a restrâns aria de circulație a formei mai arhaice, căreia în bună parte i s-a substituit.”⁸

Cele două faze ale evoluției etimologice par a avea similitudini și în evoluția practicii. Inițial primită, în formele oficiale, după colonizarea romană, se dezvoltă și altoiește cu elemente slave, care o și transfigurează.

Și în ceea ce privește figura Crăciunului, originea și structura sa sunt la fel de complexe. Fixarea datei practicii e legată de sărbătoarea Nașterii Fiului Domnului, care însă s-a făcut în secolul IV. Anterior acestei perioade, pe 25 decembrie se sărbătorea *Dies Natalis Solis Invicti*, în cinstea zeului asiatic Mithras, zeul soarelui. Se considera că acesta s-a născut într-o peșteră, în data omologabilă de 25 decembrie, păstorii din zonă venind să i se închine.

“Apoi, după un oarecare răstimp petrecut printre oameni, stând la masă cu însoțitorii săi tereștri, s-a înălțat la cer.”⁹

Inițial, data Nașterii și Botezului lui Iisus se aniversau simultan, pe 6 ianuarie, Botezul fiind considerat ca o naștere spirituală. Biserica a constatat însă rezistența calendarului tradițional la impunerea noilor sărbători.

“Creștinismul a învins unele din vechile credințe păgâne recurgând la compromisuri și învoielii tacite [...] Biserica a adoptat data sărbătorii păgâne, dar a pus în locul acesteia o sărbătoare creștină. [...] În locul sărbătorii solstițiale a Soarelui, ziua nașterii lui *Sol Invictus*, celebrată la 25 decembrie, a fost introdusă nașterea fizică a lui Iisus (Botezul sau nașterea spirituală rămânând tot pe 6 ianuarie), denumită la popoarele sud-dunărene *Crăciun*.”¹⁰

Trecerea la noua dată s-a făcut însă abia la 354 (Roma) – 375 (Constantinopol).

În ceea ce privește etimologia cuvântului *Crăciun*, lucrurile sunt complicate. Inițial s-a acreditat ideea originii romane a termenului, fie de la latinescul *crastinum* (la rândul-i provenit din latinescul

⁸ *Ibidem*.

⁹ Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, București, 1983, p. 426.

¹⁰ Ion Ghinoiu, *Vârstele timpului*, București, 1988, p. 14-16.

clasic *cras* (<*mâine*), fie de la *calatio* (<chemare, <convocare). Evoluția fonetică nesusținând însă o astfel de ipoteză¹¹, s-au căutat altele.

Una dintre ele ar fi cea din slavul *Kracun*, originar, la rândul său, din latinescul *creatio*. Forma cea mai veche, *Korokjun*, o găsim atestată în *Cronica de la Novgorod* (1143). Această formă a fost preluată de la slavi mai ales prin intermediul aromânilor.

O altă plauzibilă ipoteză în privința etimologiei e însă termenul albanez *Kercun* (<ciot, buturugă, butuc). Etimologia aceasta e susținută și de diferite practici ceremoniale săvârșite în acest context, practici străvechi, ce provin din fondul comun al populațiilor nord și sud-dunărene¹², practici anterioare cu mult creștinismului.

Butucul Crăciunului apare de altfel în destul de multe practici din această perioadă. “În noaptea de crăciun nu trebuie să se stingă focul. Se pune în noaptea de crăciun un buștean pe foc, numindu-se bușteanul crăciunului.”¹³ Aceste practici sunt menite a asigura simbolic energia vitală necesară trecerii la un nou ciclu, în contextul morții vechiului an.

În fine, din perspectiva studiului de față, vom considera că cea mai normală ipoteză e cea susținută de Gh. Mușu: “termeni atât de înrădăcinați, încât au durat și după venirea creștinismului, dând numele sărbătorii în cauză, provin din fondul comun al populațiilor nord și sud-dunărene, sunt aici de dinainte de venirea romanilor – când aceștia din urmă le-au adus la rândul lor închinarea de cuviință, n-au putut să-i înlocuiască cu termeni din limba lor, căci erau prea îndătinăți în «ordinea» lumii arhaice”¹⁴.

¹¹ Faptul că o astfel de evoluție fonetică nu se susține științific nu a fost însă considerat demn de luat în seamă de mulți cercetători, interesați în a sublinia pe cât se poate de mult caracterul pur latin al obiceiurilor tradiționale românești. Aceasta este de altfel explicația etimologică cel mai adesea utilizată chiar și în prezent.

¹² Gheorghe Mușu, *Din mitologia tracilor*, București, 1982, p. 112.

¹³ Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densusianu*, București, 1976, p. 36.

¹⁴ Gh. Mușu, *op. cit.*, p. 27.

În unele contexte ale colindelor, figura bătrânului *Crăciun* se arată de o importanță și un prestigiu mult mai mare decât s-ar putea bănuși. Acesta stă în capul mesei, alături de divinități canonice (Sf. Petru, Dumnezeu, Sf. Ioan), și-și justifică întâietatea apelând la argumentul vechimii:

“Sus la cap de masă/ Scaun zugrăvit/ Și-n jerjel mit/ Pe el cine-mi șade?/ Bătrânul Crăciun/ Șade și mesește/ Din pahar numește/ Din gură grăiește:/ – Eu vă sunt mai mare/ Mare de mărime/ Și de bătrânețe.”¹⁵

Invocarea acestui argument al vechimii apare ca paradoxală în contextul în care toți participanții sunt de natură divină, aparținând deci eternității și nu trecerii.

“Și mai mult, ce sens ar avea invocarea întâietății temporale în universul mitologic, univers dominat, după cum se știe, de acel *illo tempore*, adică de sentimentul unui timp sacral, omogen, nediferențiat, întotdeauna egal cu sine însuși: într-un cuvânt, un timp în afara oricărei temporalități. Ruptura și diferența dintre timpul sacru și cel profan nu pot fi invocate aici, căci protagoniștii sunt ființe fabuloase, având toate, în egală măsură, accesul la sacralitate. Observăm că, la nivelul semnificațiilor ivite numai din textul literar, «argumentul vechimii» ne apare ca nefuncțional și lipsit de consistență; tocmai această lipsă de sens deschide o altă perspectivă exegetică plină de promisiuni: nu cumva disputa menționată ține nu de nivelul textului, ci de cel al metatextului? Argumentul vechimii ar apare atunci de la sine, ca un rezultat al întâlnirii și rivalității dintre două sisteme diferite, adică dintre două universuri culturale antagonice. Nu cumva se înfruntă două sisteme mitologice și nu două personaje mitologice? Astfel, Sf. Ioan, Sf. Petru, Dumnezeu țin de spațiul mitografiei creștine, iar bătrânul Crăciun se desprinde din substratul mitic autohton.

Este evident că disputa dintre Crăciun și sfinții amintiți exprimă metaforic lupta între două mitologii diferite. Dar nu este vorba numai de o exprimare metaforică: mai presus de aceasta găsim aici consfințirea sentimentului acut al unei limpezi conștiințe culturale, referitoare la nepotrivirea și opoziția dintre cele două lumi culturale.

Sărbătoarea Crăciunului și mai ales personajul «bătrânului

¹⁵ Mihai Coman, *Sora Soarelui*, București, 1983, p. 16.

Crăciun» sunt astfel o elocventă relicvă a structurilor culturale arhaice, cu adânci ecouri în istoria noastră străveche.”¹⁶

Iată cum un obscur pasaj al unei colinde exprimă clar și direct nu numai vechimea mai mare a Crăciunului, dar și acceptarea și valorizarea lui în funcție de această caracteristică chiar de către ființele canonice ale Bisericii. Nu trebuie decât să fim atenți și tot felul de indicii similare ne pândesc în cele mai neașteptate contexte.

Un alt obicei interesant, legat tot de ritualurile trecerii la noul an, este și *îngropatul Crăciunului*. Acesta se ține pe 28 decembrie. Se alege un tânăr care, de-a lungul întregii ceremonii parodiale de înmormântare, va interpreta rolul mortului. Acesta e condus pe ultimul drum după toate ritualurile specifice și apoi simbolic aruncat în râu. Aruncarea în râu este sfârșitul ceremonial al vechiului an, apoi mortul se ridică, simbolizând de acum *noul Crăciun*. Totul se transformă în sărbătoare, cu valențe dionisiace chiar. Interesant este însă cântecul ce însoțește inițial alaiul funerar:

“Măi, Crăciune, măi bătrâne,/ Astăzi te-ngropăm pe tine./ Haideți toți, cu mic cu mare,/ Să ducem Crăcinu-n vale,/ Și să-l băgăm în produc./ Pe el să punem butuc./ O, Crăciune, o bătrâne,/ Du-te de la noi cu bine,/ Meri pe apa Sâmbetii,/ Și-napoi nu mai veni,/ C-a veni altu Crăciun,/ Și-a fi ca tine mai bun.”¹⁷

În lumea legendelor apocrife românești Crăciun este un cioban în satul nașterii lui Iisus, care refuză s-o lase pe Maica Domnului să nască în casa sa, trimițând-o în grajd. Ea e ajutată însă de *Crăciuneasa*, soția lui Crăciun. După ce-și cere iertare pentru purtarea sa, e pus de Dumnezeu *primul sfânt, sfântul cel mai bun, soțul femeii care a moșit-o pe Maria*.

“Lipsa bunei-cuviințe răsplătite cu ridicarea în rang, până la omologarea lui Crăciun cu divinitatea din legendele românești, ascunde un mare adevăr istoric: la apariția creștinismului Crăciun era un zeu atât de respectat încât nu a putut fi eliminat din conștiința credincioșilor nici la finele mileniului doi, când îi apare numele în calendarul bisericesc.”¹⁸

¹⁶ *Ibidem*, p. 14-18.

¹⁷ Ion Ghinoiu, *Lumea de aici, lumea de dincolo*, București, 1999, p. 39.

¹⁸ *Ibidem*, p.41.

Am putut vedea de-a lungul studiului de față că solstițiul de iarnă a constituit o dată extrem de importantă pentru religiile lumii antice, el fixând sărbători ale acestei perioade. Am putut observa de asemenea și modul în care creștinismul a reușit să se impună ca religie oficială în dauna acestor vechi religii, precum și compromisurile la care a fost nevoit să recurgă pentru a se impune ca religie oficială. În același timp, ne-am concentrat și pe relevarea unor reminiscențe ale vechilor religii, camuflete în practicile creștine curente.

Pe teritoriul românesc solstițiile și echinocțiile formează adevărate structuri mitice, putând fi văzute ca momente-cheie ale unei povești care se tot repetă. De fapt, putem vorbi chiar de mai multe povești, ce se deapănă simultan, căci calendarul popular românesc e la rândul său o sinteză a unor povești diferite. Momente de sfârșit și început de An Nou, schimbările anotimpurilor, solstițiile și echinocțiile sunt momente-cheie, de care depinde evoluția ulterioară a naturii, și ele sunt celebrate uneori la date diferite, în funcție de specificul comunităților (cea mai importantă deosebire e aici între calendarul pastoral și cel agrar, care, deși au structuri asemănătoare, celebrează totuși evenimentele importante la date diferite).

Una din cele mai interesante structuri ce mai poate fi evidențiată la nivelul calendarului popular e cea a morții și renașterii de-a lungul anului a Zeițelor Mame și Zeilor Tați. Odată cu trecerea timpului, aceștia îmbătrânesc și mor, doar pentru a renaște și a relua ciclul de la început câteva luni mai târziu.

Divinitățile feminine se grupează astfel în trei generații: "*zeițe fecioare* (Floriile, Sânzienele, Drăgaicele, lelele), între echinocțiul de primăvară și solstițiul de vară, *zeițe mumă* (Maica Precista, Maica Domnului, Muma Pădurii, Muma Caloianului, Muma dracului etc.), după solstițiul de vară, și *zeițe bătrâne* (Sf. Vineri, Sf. Varvara), în preajma solstițiului de iarnă și a echinocțiului de primăvară."¹⁹

Însă implicațiile unei astfel de structuri a calendarului popular românesc necesită încă cercetări importante, fiind mai mult ipoteze logice decât concluzii bazate pe dovezi clare.

¹⁹ Idem, *Panteonul românesc*, București, 2001, p. 12.

The Winter Solstice

- abstract -

The winter solstice was an extremely important event for the ancient religions as it determined all celebrations from this time of the year. Christianity managed to impose itself as an official religion to the detriment of these old customs, but in exchange, it was forced to recur to compromises.]

Our thesis concentrates on revealing remains of these old religions in the Romanian area, covered by the current Christian practices. A series of information regarding these practices and their origins is shown through the etymologic and historic analysis of the term *colinda* (carol). The first level of analysis takes us in the universe of Roman celebrations.

During the first days of January, Romans celebrated *Kalendae Januarii*, marked by joy and feasts and *Vota*, an official holiday on Emperor's honor. The Latin term of *calendae* seems to have been the root word of the nowadays *colinda*.

In addition, these celebrations seem to incorporate other similar Roman practices. Some of these are known as *Brumalia* (celebrated between November 25 and December 17, also known as the Small Dionysiacs), *Saturnalia* (celebrated between 14th of December and 23rd of December, symbolizing the return to the "golden age") and those dedicated to the dead (*Compitalia* and *Larentalia*, celebrated around the same dates).

However, this is just a first etymological phase of what turned out to be the Romanian *corinda* and later, *colinda*. The term *corinda*, faced the influences of the Slavic *coleda*, as soon as the Romanians adopted the Slavic Byzantine Church hierarchy.

The structure of the term *Crăciun* (Christmas) is just as complicated and complex. In a first phase, *Crăciun* was thought to have a Roman etymology, originating in the Latin *crastinum* (derived from the Latin term of *cras* = tomorrow) or in the word *calatio* (call, convocation). Other hypothesis put the roots of the word *Crăciun* in the Slavic *kracun* (originating in the Latin word *creatio*) or in the Albanian word *keracun* (stump). The latter variant is sustained by certain ceremonies that took place this context. These were very old practices originating in Northern and Southern Danube traditions that have been surviving for centuries as well as in the custom of "burying Christmas" as in the ancient apocryphal Romanian legends.

This is a sign that at the very beginning of Christianity, *Crăciun* was such a powerful pagan god, that his removal from the consciousness of the masses was impossible.